A PERZSA ÖBÖL FELÉ (I. rész)

A Közép-Kelet két szárazföldi úton közelíthető meg, Sztambulon át vagy a Kaukázuson keresztül. Az utóbbit próbálták ki 1975-ben. Most nem egyedül indultam, útitársam kipróbált európai utazó volt. *A mottó a régi: az utazásnál nem a pénz a legfontosabb, hanem a kíváncsiság és egy kis nyelvtudás.*

Az út *Lvovig* vonattal, majd *Kijeven* át repülővel *Tbiliszibe* vitt, innen akartunk vonattal Törökországba menni, majd autóbusszal Kurdisztánon át az Arab (Perzsa) öböl felé.

Négy napot töltöttünk *Grúzia fővárosában*. Nem lehet kihagyni a saslikot és a vörösbort — meg a zöld teát, ami sárgászöld, de az íze kicsit más.

Mindig abban a hitben éltem, hogy sehol sem volt több véres háború, mint a Kárpát-medencében. Ez most megdőlt, a Kaukázus került első helyre. Éppen ezért csodálatos, hogy a ritka és rövid békeidőben milyen szép építészeti, irodalmi és ötvösremekek készültek. Az utóbbiakkal a múzeum kincstárában ismerkedtünk meg, és bátran írhatom, nincs párja a világon. Egy ott látott dolog azóta is izgat — ma még műszaki rejtély, hogy készítették az ikonok zománcozását. Titkukat sírjukba vitték a mesterek, ha ugyan volt nekik s nem egy mongol vagy perzsa portya során mészárolták le őket. Szokatlanul hideg hajnalon várakoztunk az államáson, s azzal a tudattal szálltunk fel a vonatra, hogy egyszer még visszatérünk ide, itt mindig vannak barátok.

A török határon

A török határon mindössze két kocsi gördült át, az egyikben csak mi ketten voltunk. A vámvizsgálat rövid volt. A vámos ételeink között turkálva megkérdezte, hogy mi van az üvegekben. Kefir — mondtuk. Az jó, azt szeretem — mondta és eltette magának.

Át kellett szállni egy másik vagonba. Első osztályon utaztunk, ilyen lehetett nálunk is ötven éve a másodosztály. De egy nagy lélegzettel akár egy percig is ki lehetett bírni a vécében — aztán jöhet az ammóniamérgezés. A hordárok megfogtak egy kis szatyrot, bevitték a fülkébe és máris kérték a honoráriumot. Kaptak egy új, csillogó kétforintost, amin — apa és fia — azonnal összeverekedtek, azt gondolták talán, hogy arany. Aztán az őrt álló katonák jöttek cigit kunyizni — míg egy tekintetes felettebbvalójuk gyengéd rúgással el nem zavarta őket.

Késő éjjel érkeztünk meg az első városba. Hosszú üvöltözés után (amit itt csendes alkudozásnak neveznek) taxival egy szállót kerestünk. Reggel az egész társaság egy taxiba préseli magát, a csomagok az ölünkben férnek el csak.

A szerelvényt gőzös húzza, lassan cammog. Ismerős vöröses talaj, látni, hogy néhány helyen még mindig faekével szántanak, görnyedve hajolnak az ősi szerszámra. Gyakran megállunk, olykor gyerekek jönnek fel, a nagyobbak cigarettát kérnek, meg felnőttek, akik kíváncsiak ránk, ritka arrafelé az idegen. Úgy látszik szimpatikus lehetek az egyik lapáttenyerű utasnak, aki néha barátságosan hátbavereget, úgy, hogy porzik a tüdőm. Így megy végestelen végig, majd besötétedik.

Reggel már magas sziklák között kanyargunk, ez a Tigris és az Eufrátesz forrásvidéke. A fülkénkbe egy fiatal, intelligens arcú török jön be. Hamar megoldódik a nyelve, látszik, hogy dühös. Franciaországban volt vendégmunkás, de haza kellett jönnie, nem kapott újra munkát. Ha pár embert el kell bocsátani, mindig rajtuk kezdik. Itt egy útépítést vezet — vezetne, ha nem lenne ez *a ramadán*, az egyhónapos vallási böjt. A 100 emberből 80 tartja a böjtöt, erőtlenek, nem bírnak dolgozni, nem megy a munka. A felesége meg otthon van a gyerekkel, a pénz kellene. Akik Európából hazatérnek, azokra mind nyomasztóan hat ez a „sötétség".

A vasút nagyon olcsó, diákoknak 50 százalék kedvezmény jár (a mi ISIC igazolványunkra is), de lassú. Három nap alatt tettük meg az elvileg kétnapos utat — közben külalakunk hasonul a lakosságéhoz, — de ez mindig előny. Késő éjjel érkeztünk meg *Malatyá*ba, a váróteremben vacogjuk át az időt a virradatig. Kora hajnalban busszal megyünk tovább, de kerülővel, mert pár hete a földrengések miatt az utakat lezárták, több mint ezer áldozata van. Így Gariantep felé, nagy kerülővel kell mennünk.

Kurdisztánon át

A buszállomás egyben piactér is, mézédes szőlőt, savanykás, jó zamatú gránátalmát árulnak. Két óra múlva indul a busz tovább, ígérik, megvesszük a jegyet. Persze két és fél óra múlva már megkérdeztük, mi lesz az indulással.

A mi járatunk nem megy, de szálljanak fel arra a buszra, az elviszi magukat. — Be is telepedtünk a helyszám szerint, erre megjelenik egy szőrös pacák és követeli, adjam át a helyet. Mikor vonakodtam, az ingemnél fogva felemelt. Honnan jönni te? — kérdezi mérgesen. Szingalézek vagyunk — mondom. — Mind ilyen a szingalézek — mondja. Ő már csak tudja...

De azután meglátta, hogy a kulacsomban víz van, és egyhajtásra kiitta. Ekkor már haver voltam, békésen kitúrt inkább egy fiatal törököt. Közben útitársam sápadtan figyelte, nem lesz-e verekedés. Pedig hol volt ez Afganisztánhoz!

Délután érkeztünk meg *Arfá*ba.

Remek, melegvizes szobát kaptunk (3 dollár), mosakodás után már megyünk is lófrálni egyet a városban. A bádogosok és rezesek utcáján keresztül a nagymecsethez jutunk, a piactér mellett. Aztán egy szép meglepetés: egy újabb mecset, fák és medence mellett — végre zöld folt. Valahol olvastam, hogy ez zarándokhely, állítólag egy prófétát mágyára raktak itt (ez mással is előfordul), de nem fogott rajta (ez már csak a prófétákkal). Egyik árustól mézesmadzagot vettünk. Ez mézbe mártott kötél alakú tészta, de jó ízű.

Visszafelé ballagva a péknél lepény alakú kenyeret — ekmekket — vettünk, ez lesz a vacsora. Hirtelen nagy zaira, autók tülkölésére figyelünk fel. Ecevit! Ecevit! — kiabálja a tömeg, a pártvezér járt ott korteskörúton.

Vacsora után látom, hogy útitársam az ajtóhoz tolja az asztalt és széket, hogy nehogy bejöjjön valaki. Sztambulban élő ismerőse írta, hogy vigyázzon errefelé, mert a „szőkéket nemre való tekintet nélkül megerőszakolják a kurdok". Biztonság kedvéért még a tőrét is a párnája alá dugta.

Hajnalban egy pillanatra felébredve furcsa képet láttam. Ott ült ágyában, kezében a tőr, s ugrásra készen figyelte az ablakot: a függöny lassan húzódott szét — a hajnali szél lebegtette.

Reggel felmásztunk a várost uraló hegyre, a fellegvár romjai közé. A mély várárokban szemét és csonthalmaz mellett megtaláltuk a bejáratot. Fentről a szép kilátás nyílott a város lapostetejű házaira. Az ott alvók is felkerekedtek már, dolgoznak. Aztán a temető következett. Az egyik síron autót látunk — biztosan elütötték, gondolom, de egy másikon varrógép van, tehát hamis teória — ez a foglalkozást jelölheti.

(Folytatjuk.)

EGELI GYÖRGY

Törökországi temető romjai (A szerző felvétele)

Kell a nyelvtudás

— Nagyon meglepett, hogy teljes egészében diákok szervezték a konferenciát. Az anyagi támogatást a prospektusban közölt hirdetések fejében üzemek adták. Biztos azt gondolták, hogy a termelés is profitál abból, ha magasabb szintű a jövő szakembereinek képzése — magyarázta lelkesen *Tóth István* ötödéves fizika—kémia szakos hallgató. A *VI. Nemzetközi Kémiai és Alkalmazott Kémiai Diákkonferenciáról* beszélt, amit Novi Sadon rendeztek meg. Más ország, más város: nem rangsorolták a beérkezett dolgozatokat, a szokásoktól eltérően jutalmazták az előadást tartó diákokat.

— Díjakat nem osztottak, de kitűnő volt az ellátás, szállodában laktunk, étkeztünk, változatos programot állítottak össze a vendéglátók. Horvátországba vittek bennünket kirándulni. Minden nemzet küldöttei mellé legalább két nyelvet beszélő kísérőt adtak, természetesen diákokat. Szegedről a József Attila Tudományegyetemről ketten voltunk, *Kovács Zsuzsa* ötödéves vegyész és én — folytatta István.

— *Az előadások milyen témakörökben hangzottak el?*

— A kémia kibernetikai problémáiról, a korróziómegelőzésről, elektrokémiai területekről, folyadék-kristályok vizsgálatáról hallottunk.

— *Mi volt a dolgozatod címe?*

— „Forgó vonal agitátorokkal ellátott készülékek alkalmazása környezetvédelmi célokra." A környezetvédelem Jugoszláviában is előtérbe került, a dolgozatom címének köszönhettem, hogy a belgrádi rádió riportere interjút készített velem.

— *Hogyan értettétek meg egymást a külföldi egyetemistákkal?*

— Az előadást angolul tartottuk, többnyire ezen a nyelven beszélgettünk. Ez, et, hogy nem jellemző, de például az NDK-sok „kenték-vágták". Csehszlovákiából, Olaszországból is voltak résztvevők. Úgy vettem észre, hogy mi magyarok beleértve az ELTE-ről és a budapesti műszaki egyetemről érkezett diákokat, közel sem rendelkeztünk olyan alapos nyelvtudással, mint a külföldiek, pedig bármikor szükségünk lehet rá, akár a szakdolgozat készítése közben is, ha egy külföldi folyóiratot kell átolvasni.

Sok barátot szerezhettünk. Tavasszal két jugoszláv egyetemistát várunk, meghívottakként részt vesznek a helyi diákköri konferencián. Szert tettünk más kapcsolatokra is, reméljük, hogy ezeket hasznosítani tudjuk az egyetem elvégzése után.

J. E.

A GÉP

Megalkotta tökéletes hasonmását, embert faragott az acél és műanyag alkatrészek hideg kristályaiból.

Az újságok már hónapok óta magyarázták a bonyolult mechanizmust, tudósok százai próbálták megértetni a Föld minden lakójával, hogyan is működik majd ez a csodálatos robot, hogyan állít majd elő a semmiből új alkotásokat anélkül, hogy valaki is jól előkészített programokkal, vaskos számoszlopokkal irányítaná gondolatait.

Sokan nem értették az elektronikus agyak működésének elvét, a fizika most megszelídített törvényei titokként zárkóztak el előlünk, de azt a Föld legtávolabbi telepein is tudták, hogy a Gép írni fog.

Versek, drámák, regények bújnak ki belőle, ő lesz a Föld vén varázslója, aki maga köré gyűjti a munkába fáradt négereket egy lassan szunnyadó tűznél, hogy szebb, boldogabb holnapról meséljen, ő lesz a könnyed tollú romantikus, aki a leggonoszabb szellemet is legyűri, beszéli majd a realizmus kíméletlen nyelvét, és gátak nélkül csatangol a szürrealizmus felfedezhetetlen szigetein, mert szerves egységgé ötvözi magába letűnt korok minden tudását és tapasztalatát. A tökéletes szintjén mozgó majd acél-lelkében a humor és szatíra, a gúny és a lesújtott keservek.

Nem lesz többé szükség arra, hogy a gondolat, az apró ötlet súlya alatt remegő fejek vallassák a szavak értelmét, hogy elhagyott útszéleken, vagy poros padlásszobák mélyén lázasfejű suhancok énekeljék, csiszolják verseiket, miután kiállták az alkotás keserves próbáját.

Nem lesznek művészek és eltűnnek a kritikusok is, hisz a Gép, mint az ember szellemének tökéletes koncentrációja eltörli minden hibáit; acél-tolla alól csak kiforrott, hibátlan művek bújnak az olvasó elé.

A tudós koponyák már jóval az átadás előtt belátták, hogy ez a Gép milyen régi nyűgtől szabadította meg az emberiséget, és hány ezer embert kapcsol be a Tárgy, a kézzel fogható és emészthető Tárgy termelésébe.

Mikor elérkezett a dél, és a Központi Kutató Intézet hatalmas atomóráján az ezüstfényű mutató rákúszott a tizenkettes számra pár száz meghívott előtt az Intézet elnöke egy csillogó dobozra mutatott. Több száz televíziós állomás kamerája, s nyomában több, mint húszmilliárd szempár követte a kijelölt irányt, s pillantotta meg a Gépet, a csodát, a Győzelmet. Az elnök méltató szavaiból szinte semmit sem hallott a diadalmámorban úszó Föld, hisz minden családban pezsgőt bontott a családfő, minden kis közösség harsány éljenzéssel üdvözölte az egész Föld új barátját; a Gépet.

A legfigyelmesebb fülek is csak annyit jegyezhettek föl az ünnepi beszédből, hogy ez a gép több, mint egymillió év művészeinek tudását, tapasztalatát, zsenialitását őrzi az elektronikus agyak mélyén, és semmi mást nem kell tenni a megalkotónak, mint megnyomni a kívánt gombot, hogy az áramkörök megkezdhessék soha nem lankadó munkájukat. A vers zöld, a novella kék, a regény barna, a dráma fekete gombot kapott a finommű kapcsolótáblán. Csak egy mozdulat, s máris a szükségletek szerinti mennyiségben bújnak elő a friss alkotások. Tehát nemcsak a munka fáradtsága tűnik el örökre, hanem megszelídül, és felfoghatatlanul rövidülő válik az előállítására fordított idő is. [illegible] válik az éveken át [illegible] elbűvölő érlelés, amivel a [illegible] törekvő ember finomította művének kristálszavait.

A Gép ezt másodpercek törtrésze alatt Tökéletes szinten oldja meg.

„Nem kell hozzá ember... Fölöslegessé válik a gondolkodás" suttogták boldogan az összegyűlt tudósítók, amikor az elnök méltóságteljes léptekkel elindult az emelvényről, hogy megnyomja azt a gombot, ami egy gyönyörű óda születését indítja meg, ódáét e nap dicsőítésére.

Néma csönd kísérte az elnök lépteit. Kamerák és mikrofonok százai lapultak egyre közelebb a csodálatos testhez; s szinte pattanásig feszült minden idegszál, mire az elnök eljutott a vezérlőpultig.

Ujját a zöld gombra helyezte, mosolyába az alkalomhoz illő pátosz vegyült, s máris elindult végtelen hódító útjára a Gép. Előbb egy kattanás, majd halk moraj zúgott végig a finomra csiszolt mű-márvány padlón, kigyulladtak a Gép mű-szemei. Hirtelen a halk morajba valami egészen furcsa, fölismerhetetlen hang keveredett. Először ijedten szipogott, majd egyre élesebbé vált, s pár másodperc múlva szabályos elfulladó sírássá torzult. Ezt a hangot már nem lehetett semmilyen gépi zajjal összekeverni, nem lehetett titkolni, vagy félremagyarázni; csak hallgatni. Talán egy kisgyerek sírása bújt elő a csillogó borítólemezek mögül, talán egy asszony keserű zokogása lehetett, de ahogy telt az idő egyre vaskosabbá nehezült a hang: egyre gyorsabban kúszott végig a mű-földön egészen a műanyag falakig. Rátelepedett a művirágok szirmaira, megrázta a műanyag ablakok műkilincseit, mint aki szabadulni akar a teremből, hogy végigballagjon az utcán, elvegyüljön az ünneplő tömegben.

Az egész Föld döbbenten figyelte, hogyan fullad a Gép hangja egy megtört öregember zokogásává: egy öregember tehetetlen hangjává, ami könnyekkel tör a világra.

A hang egyre vénült, egyre reménytelenebbül sírattott egy eltűnt világot, majd megállt egy elbűvölő álom hantjánál, hogy távol minden forrongó csodától búcsúzzon egy nagy lehetőség elporladó kincseitől.

BÁTYI ZOLTÁN